द्व्यह पु० समाहारद्विगु टच्समा० । "अह्नान्वाः पुंसि" पा०

द्व्यहीन त्रि० द्वाभ्यामहर्भ्यां निर्वृत्तादि। "द्विगोर्वा रात्र्यहः संवत्सराच्च" वा ख स्यात् अहरिति निर्देशात् न टच्। १दिनद्वयसाध्ये २क्रतुभेदे पु० द्विरात्रशब्दे दृश्यम् ।

द्व्याचायण पु०ऋषिभेदे। तस्य विषयो देशः ऐषुकाऽभक्तल् । द्व्याचायणभक्त तदीये विषये देशे ।

द्व्याचित त्रि० द्वे आचिते सम्भवति अवहरति पचति वा "आढकाचितपात्रात् खोऽन्यतरस्याम्" पा० । द्विगोरेव ष्ठनृखौ पक्षे ठञ् तस्य अध्यर्द्धेति लुक् । आचितद्वयस्य १खस्मिन् समावेशके २अवहारके च ३पाचके च । स्त्रियां द्विगोरिति पा०ङीप् । पक्षे ख । द्व्याचितीन तदर्थे त्रि०पक्षे ष्ठन् । द्व्याचितिक तदर्थे नित्यात् स्त्रियां ङीष् इति भेदः ।

द्व्याढक त्रि० द्व्याचितवत् सर्वं साधनादि । आढकद्वयस्य स्वस्मिन् १समावेशके २तदवहारके तत्पाचके च । स्त्रियां द्विगोरिति पा० ङीप् । पक्षे ख । द्व्याढकीन ष्ठन् । द्व्याढकिक तत्रार्थे त्रि० स्त्रियां नित्यात् ङीष् ।

द्व्यात्मक पु०द्वौ द्विविधौ रूपौ आत्मानावस्य कप् । द्विस्वभावे राशिभेदे "चरस्थिरद्व्यात्मकनामधेया मेषादयोऽमी क्रमशः प्रदिष्टाः" ज्यो०त० । तस्य द्विस्वभावत्वेऽपि च पूर्वार्द्धम् चरसान्निध्यात् चरात्मकम् परोर्द्धन्तु स्थिरसान्निध्यात् स्थिरात्मकमिति द्विस्वभावत्वम् द्वितनुद्विस्वभावादयोऽप्यत्र ।

द्व्यामुष्यायण पु०अमुष्य प्रतिग्रहस्यापत्यम् फक् आमुष्यायणः द्वयोरामुष्यायणः द्वृत० । "उभयोरप्यसौ रिक्थी पिण्डदाता च धर्मतः" इत्युक्ते तव, मम चायमिति समवेन परिगृहीते १पुत्रभेदे । "केवलदत्तको जनकेन प्रतिगृहीतस्यैव दत्तस्यैव पुत्रः । द्व्यामुष्यायणस्तु जनकप्रतिगृहीताभ्यामावयोरयमिति सम्प्रतिपन्नः स उभयोरपि पुत्रः" मिता० । विवृतिर्दत्तकशब्दे दृश्या ।

द्व्यायुष न० समाहारद्विगुः अचतुरेत्यादि अच्समा० । द्विगुणितायुःकाले ।

द्व्याहाव न० समा० द्वि० पात्रा० । आहावद्वये निपानद्वये ।

द्व्याहिक त्रि० द्व्यहे भवः ठञ् बा० न ऐच् । द्व्यहजाते ज्वरे पारस्करनिघण्टुः ।

द्व्येक त्रि० द्वौ वा एको वा वार्थे बहु०ड समा० । (दुइ वा एक) इति ख्याते पदार्थे "द्व्येकान्यरातुजातानां धर्म्यं विद्यादिमं विधिम्" मनुः ।

द्व्योग पु० द्वयोर्योगयोः समाहारः द्विगो० । योगद्वये पञ्चभीश्रवा० ।

द्व्योपश पु० द्वैषदुपशेते या+उप+शे-ड ओपशं शकं द्वे ओपशे यस्य । पशौ "द्व्योपशमिव द्याम्" ऋ०१।१७१।६। "संस्तुता भवन्ति तस्मात् द्व्योपशाः पशवः" पञ्चभीब्रा० १३।४।२ । ओपशशब्दार्थस्तु पूर्वं प्रमादान्न लिखितः अत्र लिखित इति बोध्यम ।

इति श्रीतारानाथतर्कवाचस्पति सङ्कलिते वाचस्पत्ये दकारादिशब्दार्थसङ्कलनम् ।

द्वारकाशब्दात् परम् ३८०८ पृष्ठस्य क्रोड़पत्रम् ।

द्वारकाशिला स्त्री द्वारकोद्भवा शिला । एकादिचक्रयुक्तायां द्वारकोद्भवशिलायां शालग्रामशिलावत् तस्याः पूज्यता लक्षणं पूजनादौ माहात्म्यञ्च नानास्थानात् प्रदर्श्यते पुराणसारे द्वारकाकार्त्तिकमाहात्म्ये "चक्रमेकं मध्यभागे श्वेतभागे खुरान्विता । शिवनाभिरिति ख्याता भुक्तिमुक्तिफलप्रदा"। खुरान्विता योनियुक्ता । ब्रह्माण्डपुराणे "कूर्माकृतिरधोभागे लिङ्गभागे खुरान्विता । शिवनाभिरिति ख्याता भुक्तिमुक्तिफलप्रदा" । नृसिंहपुराणे "कूर्मचक्रमधोभागे श्वेतभागे खुरान्विता । शिवनाभिरिति ख्याता भुक्तिमुक्तिफलप्रदा। यवमात्रसुवर्णैः स्यात् यवार्द्धं लिङ्गमुच्यते। शिवनाभिरिति ख्यातस्त्रिषु लोकेषु दुर्लभः" शिवनाभिलक्षणम् । ब्रह्माण्डपुराणे "जटाग्रावी अघोरा सा ऋषिभिर्यदि पूजिता । हेमवर्णजटायुक्ता हेमबिन्दुसमन्विता । मेरुवद्गोखुरा तावद्धनाचलसन्निभा । सद्योजाताभिधा श्रेष्ठा पुत्रपौत्रधनप्रदा" इति सद्योजातलक्षणम् । तत्रैव "शिरोमध्ये रक्तवर्णा श्वेतचन्द्रजटायुता । वामदेवाभिधा श्रेष्ठा ऋषिभिः पूजिता सदा" इति वामदेवलक्षणम् । तत्रैव "किञ्चित्कपिलसंयुक्ता कृष्णनीलजटायुता । पार्श्वरेखासमुपेता ऐशानीमुक्तिदा भवेत्" इति ऐशानलक्षणम् । "सूर्यविद्युत्समनिभा पार्श्वरेखे जटायुती ।